

Feltámadás¹

A kereszténység, úgy, ahogy az evangéliumok leírják, hihetetlen, lehetetlen. Tertullianus² ezt észrevette és különböző szempontok szerint tárgyalta. A hitetlenek szemével is tudta látni a kereszténységet, noha ő maga hitte a lehetetlent és hihetlent, sőt, hitét erősítette a meggyőződés, hogy a hétköznapi tudat számára „bolondság”, ahogy Pál kifejezte. Ez azt jelenti, hogy Tertullianus ismert és tapasztalni tudott egy másik, a hétköznapiétól eltérő megismerést is.

És a hihetetlen tan elterjedt, gyorsan, hiába kényszerítették katakombákba, a mártírok tanúbizonyságot tettek róla; *biztosak* voltak magukban. Ezeket a mártírokat nem lehet az újkori világnézetek előfutárjaival és mártírjaival összehasonlítani; mert utóbbiak olyan valamiben hisznek, ami nagyon is hihető a hétköznapi tudatnak és kívánatos a hétköznapi életben, míg az eredeti kereszténység, önzetlenségre és áldozatkészségre irányuló követelményeivel rendkívül kényelmetlen volt a hétköznapi élet számára.

A kereszténység minden elemében paradox: Jézus születése, Krisztus emberré válása, csodatevő képessége, amit nem vesz igénybe, amikor az életéről van szó: a Logosz-hordozó nem akar földi győzelmet. Végül, a tan középpontjában áll a lehetetlenségek csúcsa, a feltámadás. Pál felfogásában nem keresztény, aki nem hisz a feltámadásban (*1. Kor. 15, 12-14*³).

A feltámadásban ma nyilvánvalóan nem könnyű hinni, és Jézus idejében sem volt az. Amikor Pál a feltámadásról beszél, Festus azonnal bolondnak nézi (*Ap. Csel. 26, 23-24*), és Tertullianus is leírja kora „egészséges emberi értelmének” álláspontját. Pál fejtegetéseiből (*1. Kor. 15, 35-36*⁴) is világossá válik, hogy ezeket az eszméket egyáltalán nem volt könnyű megérteni. Ha az ember feltámadásának lehetőségét ígéretnek tekintjük, akkor ugyancsak hihetetlen ígéret.

Mi kell ahhoz, hogy hihessünk a feltámadásban, a kereszténységben? Tegyük fel, hogy valamilyen ásatások során teljesen hiteles dokumentumok kerülnének elő a keresztalárról és a feltámadásról, mondjuk, számos tanú hiteles aláírásával. Megváltozna ettől valami az életünkben, a hozzáállásunkban? Még az se változtatna meg bennünket, ha magunk is tanúi lennénk egy feltámadásnak. Azonnal találnánk rá racionális magyarázatot, mint azokra a „csodákra” is, amiknek állandóan tanúi vagyunk – mint pl. az érzékszervi észlelés csodájának.

Az őskeresztények hitének nincs racionális vagy tapasztalati alapja, de nem is olyasvalaminek a hite, amit nem lehet tudni – annak mi értelme lenne? Az egyházak ma legtöbbször az emberek önzőségére apellálnak, általában nagyon is világi önzőségére. Az őskeresztények „hite”, ahogy Pál értette, *megismerés*, ami sokkal világosabb a hétköznapi tudat tudásánál és megismerésénél. Leginkább a logikai vagy matematikai evidencia élményével lehet összehasonlítani, ami ennek a megismerő hitnek összezsugorodott maradványa: gondolkodásunk és tudatunk működésének bizonyíthatatlan és megmagyarázhatatlan alapja. Minden bizonyítás, minden magyarázat, és minden cáfolat is ezen az élményen alapszik.

A mai ember racionalitása nem önmagán alapszik, gyökerei túlmutatnak rajta, az evidencia, az intuíció, a gondolkodás és az észlelés kimondhatatlan normái felé, „olyanságuk” irányába. Az

¹ G. Kühlewind: *A Logosz szolgálói* c. könyv XIII. fejezete. Fordította Böszörményi László.

² Tertullianus (160-225), római gondolkodó és teológus. 195 körül megkeresztelkedett.

³ „Ha azért Krisztusról hirdetik, hogy a halottak közül feltámadott, mimódon mondják némelyek ti köztetek, hogy nincsen halottak feltámadása? Mert ha nincsen halottak feltámadása, akkor Krisztus sem támadott fel. Ha pedig Krisztus fel nem támadott, akkor hiábavaló a mi prédikálásunk, de hiábavaló a ti hitetek is.”

⁴ „De mondhatná valaki: Mi módon támadnak fel a halottak? és minémű testtel jönnek ki? Balgatag! Amit te vetsz, nem elevenedik meg, hanemha megrohadánd.”

evidencia ma passzív „tapasztalás”. Azért lehetséges, mert az embernek egykor individualitás-előtti „látó” tudata volt: részt vett abban a folyamatban, amit ma absztrakt fogalommal „megismerésnek” nevezünk: ez a folyamat a világ megjelenése a tudatban. Ma azonban az ember csak részleteiben találkozik az észlelésben megjelent és a gondolkodásban gondolt világgal, viszont – ellentétben a hajdani látó tudattal – öntudatosan. Az evidencia azért lehetséges még mindig, mert a kereszténység idejében, a látó tudat eltűnése után, az ember „hitt”: *egyéni aktivitásában* tudott hinni abban, ami a hétköznapi tudatnak hihetetlen, hamis vagy paradox; egy olyan igazságban, ami nem *volt* vagy *van*, ami *nincs* – de *lesz*.

Minden teremtés egy igazság teremtése: *legyen világosság, teremtsünk embert*⁵. János evangélista „az igazság cselekvésének” nevezi azt, amikor az ember új igazságokat teremt (János 3, 21⁶; 1. János 1, 6⁷).

A feltámadásba vetett hit egy igazság cselekvése: a hit teremti a feltámadást, *ez a hit – ez a megismerés – maga a feltámadás*, a megismerés feltámadása passzív, halott állapotából. **A feltámadás a feltámadásba vetett hit.** A mai embernek ez meditációt jelent, ami, ha valóban az, megvalósítja önmagát, ahogy a teremtő szó „világosság”, egyszersmind maga volt a világosság. A meditáció önmagát megvalósító megismerés, vagy legalábbis kísérlet rá. A mondat, „Kezdetben vala a Logosz” nem információ; meditációja ideális esetben azt jelenti, hogy a meditáló tudat „ellát” egészen az őскеzdetig, a Logoszig, amiből minden származik, és ezzel megvalósítja azt a tapasztalást, ami ennek a mondatnak a lényege. Az ember a kezdetben és kezdésként tapasztalja önmagát, ha megvalósítja ezt a Logoszt, ami egyben az övé is.

Az őskeresztények hite is önmagát megvalósító tudati aktivitás volt: a feltámadásnak valósággá kellett válnia a hívőben. Az volt a hit, hogy valósággá vált. Nem valami fikcióban hittek, és nem volt öncsalás; a hit maga volt a feltámadás.

Feltámadás ott lehet, ahol valami meghalt. Ez az emberi képességek sorsa: minden magunkkal hozott, ajándékba kapott erőnek meg kell halnia, hogy egyszer hozzánk tartozhasson. Ez történik a gondolkodással, a beszéddel: a haldoklás fázisában van, megbetegedésük egész kultúránk betegsége. **Az ajándékba kapott, magunkkal hozott képességek haldoklása olyan folyamat, ami az ember szellemi természetének megfelelően játszódik le. Ezt a halált *tapasztalásban* megélni a kereszténység alapvető élménye: „Meghalunk Krisztusban” (Róm. 6, 3-11⁸).** Az fog feltámadni, *aki* megtapasztalja a halált – feltámasztja az elhalt képességeket, és elkezd velük tovább teremteni a teremtést. Az ember lényegi vonása a feltámadás; *ez* volt a feltámadásba vetett hit, ezért volt a hit maga a feltámadás. Aki képes volt rá, erre a minden haldoklást meggyógyító megismerési és cselekvési intuícióna, az már fel is támadt.

⁵ 1. Mózes 1.3 („És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság.”) és 1.26 („És monda Isten: Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra; és uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a barmokon, mind az egész földön, és a földön csúszó-mászó mindenféle állatokon.”).

⁶ „Aki pedig az igazságot cselekszi, az a világosságra megy, hogy az ő cselekedetei nyilvánvalókká legyenek, hogy Isten szerint való cselekedetek.”

⁷ „Ha azt mondjuk, hogy közösségünk van vele, és sötétségben járunk; hazudunk és nem az igazságot cselekedünk.”

⁸ „Avagy nem tudjátok-e, hogy akik megkeresztelkedtünk Krisztus Jézusba, az ő halálába keresztelkedtünk meg? Eltemetettünk azért ő vele együtt a keresztség által a halálba: hogy miképpen feltámasztott Krisztus a halálból az Atyának dicsősége által, azonképpen mi is új életben járjunk. Mert ha az ő halálának hasonlatossága szerint vele egygyé lettünk, bizonyára feltámadásáé szerint is azok leszünk. Tudván azt, hogy a mi ő emberünk ő vele megfeszítettett, hogy megerőtlenüljön a bűnnek teste, hogy ezután ne szolgáljunk a bűnnek: Mert aki meghalt, felszabadult a bűn alól. Hogyha pedig meghaltunk Krisztussal, hisszük, hogy élünk is ő vele. Tudván, hogy Krisztus, aki feltámadott a halálból, többé meg nem hal; a halál többé rajta nem uralkodik, Mert hogy meghalt, a bűnnek halt meg egyszer; hogy pedig él, az Istennek él. Ezenképen gondoljátok ti is, hogy meghaltatok a bűnnek, de éltek az Istennek a mi Urunk Jézus Krisztusban.”

Nemcsak a magunkkal hozott emberi képességek sorsa a halál. Mindennel ez történik, amit nem az ember hozott létre, sőt azzal is, amit valaha ő hozott létre: megromlanak az emberi kapcsolatok, a nagy tanítások – példa erre maga a kereszténység –, ha nem táplálja őket folyamatos teremtés. Így van a természet adományaival is: a Föld ma halálán van; és így van az ember lelki egészségével is. Idővel mindennek meg kell halnia, ami az ember aktuális, tudatos cselekvése nélkül történik. Éppen azért, hogy a benne sűrűsödő élet – „Ő benne vala az élet”⁹ – tapasztalja ezt a haldoklást, és a tapasztaló megvalósíthassa a feltámadást. Minden intuíció megvalósítja önmagát, és így mindenekelőtt a feltámadás ideája; csak az emberi lélek középpontjában kivirágzó ideaként valósulhat meg – így teremti meg a lélek a középpontját.

A régi időkben a feltámadás a megismerő érzés területén működő hit individuális mozdulata volt; individuális az individualitás-előtti tudathoz képest, ami egyszerre észlelte mind a mennyei, mind a földi jelenségeket. Ma ez a mozdulat a Logosz észrevétele a lélek középpontjában – máshol nem lehetséges.

Az ÉN-vagyok ma nem ott van, ahol az ember „én”-t mond, a lélek érzékenységi középpontjában. Az ÉN-vagyok a beszélő az emberben, de az ember nem ezt érzi énjének, hanem a testhez tapadó önmagát érző lelkiséget. Az evangéliumok ezt nevezik *psyche*-nek. Ezt hívjuk a lélek életének, ezért aggodalmaskodik az ember, ezt érzi énjének; nem a beszélőt tekinti annak, aki a lelkiségre rámutat. Ha ént mondunk, általában a testünkre mutatunk. „Ámen, ámen, mondom néktek”¹⁰, ez a racionálisan fölöslegesnek tűnő mondat a tan veleje: „vedd észre azt, aki beszél”, a lényt, aki nem az, amit a szemeddel látsz.

Kezdetől fogva végig erről van szó – hogy észrevegyük ezt a beszélőt. A beszélő, a gondolkodó a kimondottra, a gondoltra ügyel, a beszéd és a gondolkodás termékei jutnak a tudatba. Az evidencia által vezetett gondolkodás menetébe a hétköznapi tudatnak nincs beleszólása, az intuíció nem az ő ügye. A hétköznapi tudat ezért csak a periférián létezik, határai vannak, amiken megjelenik a gondolt, az észlelt, a képzelt, és a lélek középpontja helyett a perifériához tapadó ego él, a „magában lévő”, ami egyelőre nem fogadja be a világosságot (*János* 1, 11). „[Az igazi világosság] ... a magukban lévőkhöz jött, de a magukban lévőek nem fogadták be”¹¹. A beszélő, a gondolkodó rejtve marad a múlt tudaton kívül és fölött, onnan néz múltjára, mert ő a lélek igazi központja, *ahonnan* „én”-t mond.

Mivel a gondolatok nem a lélek középpontjában jelennek meg, nem ott, ahol keletkeznek, hanem kihülve, hidegen, élettelenül, és anélkül, hogy átélnék őket, ezért realitásuk az észleletekhez képest absztrakt, csökevényes. Az ember túl korán mond „ént”; amikor a gyerek ént kezd mondani, akkor az zseniális intuíció és tévedés is egyben; mert nem az az Én, amire a gyerek mutat. Mivel a gondolat a tudat peremén jelenik meg, az evidencia kívül van rajta – a gondolt, a gondolat fölött: átélni a lélek igazi központjában lehet.

Az élő, nem múlt gondolkodást, vagyis az élő Logoszt akkor lehet tapasztalni, ha a tapasztaló tudat egybeesik a tudat különben tudatfölötti forrásával, és így a lélek középpontjává válik az, ami addig kívül volt rajta. Csak így teremthetjük meg a lélek igazi központját. A gondolkodás mindig él, de közönségesen csak akkor válik tudatossá, amikor éppen halálát leli. Ha a lélek

⁹ *János* 1, 4.

¹⁰ Pl. *János* 1, 52: „És monda néki: Bizony, bizony mondom néktek: Mostantól fogva meglátjátok a megnyitott eget, és az Isten angyalait, amint felszállnak és leszállnak az ember Fiára.” (Károli „bizony, bizonyra” fordítja az „ámen, áment”).

¹¹ Károli úgy fordítja azt, hogy „a magukban lévőkhöz jött”, hogy „az övéi közé jött”.

középpontjába kerül, akkor „élete van az embernek”; mert „megismeri a Logoszt”, és a gondolkodás nem absztrakt és hideg többé. Csak *koncentrált* gondolkodás kerülhet a lélek középpontjába. A gondolkodás mindig önmagát tapasztalja: a hétköznapi tudatban a múltjára vonatkozóan, arra, amit gondolt: a jelenléti tudatban jelenlévőként tapasztalja önmagát, mint életet. Ahol a tudat világossága megtapasztalja önmagát, felébred az igazi – alethinon – tudati világosság, ami nem felejt el, nem veszíti el önmagát: az ÉN VAGYOK. Ahol ez megtörténik, ott *kezdés* van. A kezdés képessége, az, hogy az ember külső indíték nélkül tud cselekedni, maga tudja megválasztani indítékait – ez teszi lehetővé a kezdést, amiben megtapasztalhatja a Logoszt. Így lesz a lélekből szellem, a psyche-ből pneuma, a megelevenítő, feltámadást hozó szellem-én: „Így is van megírva: Lőn az első ember, Ádám, élő lélekké; az utolsó Ádám megelevenítő szellemmé.” (1. Kor. 15, 45)

A tudati lélek kora, amiben élünk, elvben mindenkit képessé tesz arra, hogy ebben az értelemben „kezdjen”, ahogy egyes kiválasztottak már évezredek előtt is tették. A tudati lélek, a szellem-én prelúdiuma, képes lenne rá, hogy megpillantsa az élő öntudatot, a Logoszt; hogy észrevegye, hogy a Szó önmagáról tanúskodik, mert ott, ahol beszéd van, kell lenni *valakinek*, aki beszél, és ez az ÉN VAGYOK. A tudati lélek képes lenne rá, hogy belássa, hogy beköszöntött az emberi felelősség kora, a haldokló világ iránti felelősség: „Mert a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését” (Róma 8, 19). Eljött az idő, hogy az ember folytassa a teremtést, aktívan elvezesse a feltámadásra. Csak így lesz belőle ember. Különben arra az útra tér, ami az apokaliptikus ember-állathoz vezet.

Minden *tanítás* lényege ez volt minden korban, hogy a tudati lélek felé irányítsa az embert; mert minden tanítás *lényege* maga a *tanítás*, a *mondás*, akkor is, ha szavak nélkül történik, olyan mondás, ami az ÉN VAGYOK-ból szólal meg, és életre hívja a tanítványokban az ÉN VAGYOK-ot, akármilyen legyen is a tanítás tartalma.

És az ilyen jellegű tanítások ellen működött minden korban az emberellenes impulzus, aminek az a lényege, hogy ne *tanítás*, hanem az emberi tudat manipulációja legyen. Azáltal, hogy olyan mozdulatokra veszi rá az embert, amikről nem tudja, hogy mire valók és hogyan kell velük bánni, hiszen nem kapott erre vonatkozó tanítást, az emberellenes impulzus megakadályozza, hogy az ember Logosz-lénnyé váljék. Korábban néhány kiválasztottra vonatkozott a tanítás, és a manipuláció is; a többség nevelés tárgya volt, mint ma a gyerekek. Ez a nevelés természetesen megfelelt a működő impulzusoknak. Ma, mivel az ember tudja, hogy gondolkodik, elvben mindenki érett és képes rá, hogy a fenti értelemben részesüljön tanításban. De a tudati manipuláció módszerei soha nem látott mértékben terjedtek el, az emberek már vágyakoznak rá – ez annak a jele, hogy az emberré válást akadályozó és a passzivitást fokozó impulzus soha nem látott hévvel tombol. Az ember tudata ebbe belebetegedett. A betegségnek jellegzetes tünetei vannak: épp akkor terjed el a determinizmus, az ember előre meghatározottságának tana, amikor az embernek *kezdenie* kellene. Amikor túl kellene lépnie adottságain, megrögződik a felfogás egoisztikus, állati jellegű szociális, vagyis alapjában megváltozhatatlan természetéről. Amikor az ember megpillanthatná a Logoszt önmagában és a világban, elterjed a különböző „öntudatlanságok” kultusza, mint a magánvaló dolog, a tudattalan természet, az anyag, a kollektív és egyéni lelki tudatalatti alapvető valóságként való elismerése. Ez azt jelenti: megfeledkezünk a tudat vagy a gondolkodás elsődleges szerepéről, aki mindezt megismeri; megfeledkezünk a szóról, ami megteremt a gondolhatóságot, a dolgok idea jellegét és az ember gondolkodási képességét. Kísérteties képet festünk a természetről és az emberről, kísérteties, mert nem megszólítható. A gondolkodó, beszélő, tudatos lény kimarad az ember képéből, illetve visszavezetésre kerül gondolkodásának, beszédének, tudatának termékeire; és a természet tekintetében megfeledkezünk arról, észre se vesszük, hogy minden elemét az ember észleli és gondolja, de gondolni csak azt lehet, aminek idea az alapja, ami szó jellegű, ami „szól”. Ez a fajta felejtés, a

mozdulat, ami a szót saját termékeire vezeti vissza, a szó tanúskodása önmaga ellen. Ennek megfelelően viselkedik is az ember: a világgal csak annyira törődik, amennyire ez egoitása érdekében áll, saját kezdő, kezdeményező szerepét nem látja. Hány ember törődik a *gyakorlatban* a Föld, az emberiség jövőjével?

A negyedik század után úgy alakul az emberiség sorsa, hogy egyre kevésbé jut érvényre a kereszténység alapvető impulzusa, hogy *mindenki* valósítsa meg, amire a Logosz emberré válása képessé teszi. Amire egykor csak néhány kiválasztott volt képes, a kereszténységben nyilvánossá, rejtetlenséggé – aletheia-vá – és így lényegében minden ember lehetőségévé vált. A szellemi demokrácia nem tudott megvalósulni, a külső történelemben csak ráirányuló nekifutásokat lehet látni; mert még a tudati lélek egyoldalú vívmánya, a technika és a civilizáció hozzákapszolódó kényelmi berendezései is csak kevesek teremtménye, és a többség, aki eredményeit használja, nem járult hozzá szellemileg; nem vetette magát alá a technika alapjait szolgáltató tudományok szellemi fegyelmének: ez lett volna ugyanis a kor „feladata”. Az autók kifejlesztéséhez a termodinamikától kezdve, a mechanikán keresztül egészen a műanyagok kémiájáig, számos tudomány számos alapelvét kellett tisztázni. Annak, aki használja az autót, semmit sem kell tudnia ezekről, még az autószerelőnek sem. Másképp szólva: az emberiséget megint „megajándékozták”, ezúttal emberi teremtményekkel, de a többieknek nem kellett teremtővé válniuk. Az ember saját teremtő erejének korában azonban ennek az ajándéknak az a természete, hogy akadályozza önálló továbbfejlődését.

Mindenesetre a tudati lélek korában az ember rá tud látni tudatának jelenségeire, a tudat rá tud látni a tudatra – pontosabban a tudat múltjára. A tudat ezzel meg kell, hogy tudja határozni saját helyzetét középben, az ember teremtett és tudatfölötti mivolta között; az evidencia, az intuíció birodalma, és a testi, lelki és szellemi jellegű adottságok, a tudatalatti területei között. A tudatfölöttihez csak a megismerés vezet el, aminek tökéletesebb formáit a megismerés világosságának fokozásával érheti el az ember. Minden olyan lépés, ami csökkenti a tudat világosságának szintjét, lefelé vezet, a tudat eltompulásához, az emberi „tudattalan” és az emberen kívüli természet uralmához, az ember fokozódó kiszolgáltatottságához. Ugyanez vonatkozik a tudat tanítás nélküli manipulációjára, a tudat elhalmozására tartalmakkal, észleletekkel, „élményekkel” vagy egyéb meg nem értett, vagy nem teljesen megértett elemekkel. Ez vonatkozik az olyan tudati tornagyakorlatokra is, amiknek nem látjuk át a hatását, és amik nem az Énnek, nem a Logosznak szólnak, mert nem „tanítások”, és ezért nem arra törekszenek, hogy egy lelki középpontot hozzanak létre, hanem arra, hogy elmassák a határokat és megerősítsék a központ nélküli perifériát. Ez egyszermind elmúlt tudati állapotok helyreállítását jelenti, amiktől a törekvő embert épp a törekvés választja el. A régi tudati állapotokból épp ez a törekvés hiányzott, ezért ma ebben a saját helyzetét megítélni nem tudó, megbetegedett lélek ellentmondásos öncsalása húzódik meg.

A periféria kezdeti átmeneti tudatosságot ad az embernek; innen kellene fölfedeznie a középpontot, és a lélek így feladhatná lezártágát, határait, de úgy, hogy mégis tapasztalja önmagát, vagyis ÉN-VAGYOK marad. A *feladás* – mint a szellem tevékenysége az emberben – biztosítaná számára a kontemplatív tapasztalást, szemben a határok manipulatív összemosásával. Ha nem jön létre a középpont, akkor a periféria manipulációja által elvész az alany. A manipuláció látszólag az alany érdekében történik, valójában azonban ellene dolgozik. A lélek helyzete ugyanolyan ellentmondásos, mint az olyan, önmaguk ellen tanúskodó állítások, hogy „nem vagyok”, „ne legyek”, mert a manipulációba való beleegyezés ugyanolyan öntagadó, öngyilkos mozdulat. Minden betegség passzivitásra kényszeríti a lelket, és fokozza a passzivitást: „várjuk ki”, szorítkozzunk arra, ami „megy” – elkezdünk gurulni lefelé a lejtőn, *az* megy; megkezdődik a vadászat az „okkult” manipulációk révén kiváltható élmények után, amik végül is mindig testhez kötött élmények. Mindez az alkotó, szellemi tevékenység helyett történik, ami nem

„vonzó”, mert garantáltan nem „megy magától”, és nem is könnyű. Még ha a tudati manipulációban fel is szabadulnak addig lekötött szellemi erők, mi történik velük, kinek az erejévé válnak az ÉN-VAGYOK távollétében, akihez nem szól a manipuláció, hanem éppen ellenkezőleg, akiről eltereli a figyelmet, a Logosz-elemet? Erők, amiken senki se uralkodik, nincsenek; ha az ÉN-VAGYOK nem veszi őket uralmába, akkor biztos, hogy másvalaki érdekében vonták ki őket a lélekkel vagy az élő testtel való kötődésből.

Aki egyszer is megpillantja a Logoszt – és az ideák szintjén erre ma minden ember képes –, annak láthatóvá válik a világban, a dolgok fogalmiságában. Tudja, hogy idea nélkül nem létezik ember alkotta tárgy, és tudja azt is, hogy a természet dolgaival is hasonlóan áll a helyzet, noha a természet ideáit a múlt tudat nem tudja gondolni és funkciójuk rejtve marad előtte. A teremtés az idea, a szó teremtése: „Legyen világosság” – és a világosság ideájával *lett* a világosság. „Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra”, ezzel *lett* az ember. A „mi képünkre”, hogy *értse* a szót, és „hasonlatosságunkra”, hogy egykor az igazságnak megfelelően *beszélhessen*, vagyis teremthessen – teljesen olyanná váljék, mint teremtője. Aki beszél, Én-lény, ÉN-VAGYOK. Az ember – és minden Én-lény – lényege, hogy mond, kimond. Miről ismerünk meg valakit? Erről és arról, ami mind megváltozhat és eltűnhet; a kérdés hangsúlya sokkal inkább azon van, hogy *ki* az, akit erről vagy arról megismerünk? Ha eltűnik az „ez és az”, akkor csak az marad, aki „kimondja” önmagát, marad maga a mondás: A Logosz-lény a lélek középpontjában. Amit nem hat át a Logosz, ego-tudat lesz, ez a „magában lévő”. Amíg nem a Logosz alkotja a lélek középpontját, addig valami *más* van középen, és nem tudunk *együtt* lenni, mert *nem vagyunk*. Nem a Logosz-lény van jelen bennem és benned, hanem a „magában lévő”; ezért valójában sohase vagyunk együtt, akármilyen közel legyünk is egymáshoz. „Mert ahol ketten vagy hárman *egybegyűlnek* az én nevemben, ott vagyok középen.”¹² – közöttük a középen és minden egyes lélek közepén. Ezért gyűljenek egybe: hogy közös beszélgetésben megjelenjék a Logosz földi valósága, aki nem lakhat *egyetlen* ember házában. *Ez* az a beszélgetés, ami üdítőbb a fénynél¹³. Ez azonban nem „történik” meg magától, az ember teremtő aktivitása nélkül, a feltámadást felidéző meditációja nélkül, ami maga a feltámadás: „és ímé én ti veletek vagyok *minden* napon az éon beteljesedéséig”¹⁴ – minden nap, amikor felemelkedtek a lélek középpontjába, ahol a Logosz él. Ott találkozhat az élő Logosszal, nap mint nap.

¹² Máté 18, 20. Károli fordításában: „... ott vagyok közöttük.”

¹³ Utalás Goethe: *A Zöld Kígyó és a Szép Liliom* c. meséjére.

¹⁴ Máté 28, 20. Károli fordításában: „...a világ végezetéig”.